

KARVAS

ELÄIMISTÄ JA TAITEELLISESTA VASTUUSTA

Tekijän nimi	Pauliina Norontaus
Työn laatu	Opinnäytetyö
Julkaisupaikka	Turun Taideakatemia
Julkaisuajankohta	Syksy 2013

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Kuvataide | Piirustus

2013 | Sivumäärä: 21

Ohjaajat: Riikka Niemelä ja Ilona Tanskanen

Pauliina Norontaus

KARVAS – ELÄIMISTÄ JA TAITEELLISESTA VASTUUUSTA

Tämä opinnäytetyö tutkii eläinsuojeluasioita taiteessa; taiteen aiheena ja taiteen seurauksena. Se ammentaa lähinnä omista kokemuksistani ja tavoitteistani tekijänä. Tutkimus on epäteoreettinen ja henkilökohtainen. Aloitan valottamalla omaa taustaani ja syitä lähteä mukaan ideologiseen taiteentekoon.

Toisessa osassa käydään läpi eläinsuojeluaatteen taustaa. Tarkoitus ei ole valistaa, vaan luoda yhteisymmärrystä kirjoittajan ja lukijan välille. Avaan pikaisesti Peter Singerin utilitarismiin ja Tom Reaganin oikeuksiin perustuvat eläinoikeusfilosofian aatteet. Kerron Suomen Eläinsuojelyhdistyksen alkuvaiheista. Listaan nykytoimijoita ja esittelen yleisiä käsityksiä eläinten asemasta nyt ja lähitulevaisuudessa.

Kolmannessa luvussa mietitään eläintä taiteessa ja tutustutaan muutamaaan tunnetummista eläinten kohteluun liittyvistä teoksista. Taiteilijat ovat Teemu Mäki, Wim Delvoye, Guillermo Vargas, Damien Hirst, sekä Banksy. Pohdin, missä menee saavutetun hyödyn ja aiheutetun haitan raja. Luonnonsuojelua sivuten mietin, mikä vaikuttaa taiteilijan hiilijalanjälkeen.

Neljäs kappale käsittää opinnäytetyöni teknisen toteutuksen ja suunnitelmani. En ole vielä aloittanut varsinaista työtä, joten avaan lähinnä teemojani ja tavoitteitani. Loppuun pohdin kirjoitustyön minussa herättämiä tunteita, sekä tulevaisuuttani vastuullisena taiteilijana. Tuloksena työstä tiedän paremmin, kuinka haluan uraani jatkaa. Opin uutta eläinsuojelun historiasta, ja loin uusia kontakteja.

ASIASANAT:

Eläin, eläinoikeudet, hyväntekeväisyys, vapaaehtoinen, ympäristö, taiteilija, kuvataide

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Fine Arts | Drawing

2013 | Total number of pages: 21

Instructors: Riikka Niemelä and Ilona Tanskanen

Pauliina Norontaus

BITTER – OF ANIMALS AND ARTISTIC RESPONSIBILITY

This thesis explores animal welfare themes in art; as the subject of art and the result of it. It draws mainly from my own experiences and goals as a creator. The study is non-theoretical and personal. I begin by shedding light on my background and my reasons of joining the making of ideological art.

In the second part we go through the history of animal rights ideology. The purpose is not to educate, but to ensure common ground between the writer and the reader. I open up briefly both Peter Singer's utilitarianism and Tom Reagan's moral rights based philosophies. I discuss the early stages of the Finnish Federation for the Animal Welfare Associations, SEY. I list current agents and introduce common perceptions of animal rights now and in the near future.

In chapter three we think about animals in art and introduce a few of the more well known pieces linked to animal welfare. The artists are Teemu Mäki, Wim Delvoye, Guillermo Vargas, Damien Hirst, and Banksy. I ponder, where the line between gained good and caused harm lies. Bordering on environmental thinking I wonder, what forms the artist's carbon footprint.

The fourth chapter consists of the technical side of my thesis. I'm yet to begin the actual work, so I mainly introduce my themes and goals. At the end I discuss the feelings awoken by this literal process and my future as a responsible artist. As a result, I know better how to continue my career. I learned new things of the history of animal protection, and gained new contacts.

KEYWORDS:

animal, animal rights, charity, volunteer work, environment, artist, art

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. ELÄINSUOJELU SUOMESSA	2
2.1 Eläinsuojelu ja minä	2
2.2 Katsaus historiaan	5
2.3 Nykytoimijat ja tuleva	6
3. TAIDE ELÄINTEN ASIALLA	7
3.1 Eläimet aiheena	7
3.2 Konkreettiset teot ja yhteiskunnallinen vastuu	8
3.3 Kissantappo ja 9000 perhosta	10
3.4 Taiteen ekologisuus	13
4. KOKEMUKSISTA TEOKSEKSI	13
4.1 TESY kumppanina	14
4.2 Toteutus, julkaisu ja näyttely	15
5. LOPUKSI	15
LÄHTEET	17

KUVAT

Kuva 1. Paketti ja minä (2013)	3
Kuva 2. Banksyn ”The Siren of the Lambs” (2013)	10
Kuva 3. Delvoye, Hirst & Vargas (kollaasi 2013)	12

JOHDANTO

Mitä todennäköisesti varaton, luultavasti laiskanpuoleinen ja käytännössä vaikutusvallaton taiteilija voi tehdä edistääkseen eläinten oikeuksia? Tai tarkemmin muotoiltuna; mitä juuri MINÄ voin tehdä asian eteen? Kuka ikinä koenkaan olevani, en ainakaan tunnettu mielipidevaikuttaja. Tulen tuskin koskaan julkaisemaan kohahduttavaa teosta, tai saamaan nimeäni lehtien otsikoihin. Olen taidealalla, mutta minulla ei ole takataskussani suuren taiteilijan habitusta tai egoa. Toisaalta en myöskään ole mukana äänestämistä kummemmassa päätöksenteossa, enkä pyöritä liikemaailmaa. Puhun suoraan ja jaan tekemisiäni aktiivisesti verkossa, mutta laajakuvassa olen yhteiskunnan kannalta harmiton statisti.

Eläinten asema ei silti silkalla aikomisella parane. Mitä voin näillä taidoillani tehdä ja antaa? Minulle ominaisen kuvamateriaalin (sarjakuvat, digitaalimaalaus jne.) tuottaminen toimii lähinnä viihde- ja markkinointitarkoituksessa, kuten postikortteja ja julisteita tehdessä. On vaikea herättää huomiota taiteella, jollei ole valmis Teemu Mäen kaltaisiin kannanottoihin. Myönnän suoraan, että edes suuremman hyvän nimissä en suostu aiheuttamaan tuskaa taiteen vuoksi. Onko kiltti taide vain pikkukivaa kiiltokuvakuvastoa? Onko siitä mitään konkreettista hyötyä tukemansa ideologian kannalta? Olisiko parempi tehdä fyysistä työtä ja kerätä rahaa järjestöille?

Esittelen eläinsuojeluaatetta pintapuolisesti. Käyn läpi pikaisen Suomi-historiikin, sekä esittelen nykytoimijoita paikallisjärjestöistä sosiaalisen median vahtikoiriin. Keskityn pohtimaan omaa asemaani taiteilijana, vaikuttajana ja vastuullisena ihmisenä. Kuinka tärkeää on työvälineiden ja -tapojen ekologisuus ja eettisyys? Onko taiteen vuoksi oikeus tappaa? Onko eläinräökkääjä sittenkin taiteilijanero? Entä me muut, ituhippikettutyttöjäkö?

Koska kyseessä on opinnäytetyöni, käyn myös läpi tulevaa taiteellista toteutusta. Aloitin syksyllä 2013 vapaaehtoisena Turun Eläinsuojelussa ja ammennan sieltä teemoja teokseeni tai teossarjaani. Ikävän sattuman johdosta en ole päässyt kokemaan ja näkemään paljoakaan tätä johdantoa ja tutkimusta kirjoittaessani. Ajatusten sanoiksi pukeminen tulee kuitenkin helpottamaan loppuvuoden urakkaa.

2. ELÄINSUOJELU SUOMESSA

”Mitä heikommat mahdollisuudet ryhmällä on järjestäytyä sortoa vastaan, sitä helpompi sitä on sortaa.”

Peter Singer (s.12)

2.1 Eläinsuojelu ja minä

Sydäntä kutittaa jännästi, kun pieni tyttö iskee kouraani kissanruokapussin. Hän hymyilee ja piiloutuu vikkelään äitinsä taakse. Pakettiin on kiinnitetty piirroksin koristeltu lappu: ”Toivottavasti pidät tästä ruuasta”. Olemme lauma vapaaehtoisia kerääjiä. Vietämme lauantain hankkimalla ruokaa Turun Eläinhoitolan asukeille kaikissa kaupungin Citymarketeissa. Tiedotamme, kiitämme, kannamme. Hymyilemme, väistelemme, pakkaamme. Vaikka työpanoksena kerran vuodessa tapahtuva seisomatyö ei ole järin suuri, Kissa vieköön -keräyksellä saadaan kasattua noin puolentoista vuoden apetarpeet. Määrällä ruokitaan paikallisen talon kodittomat eläimet ja avitetaan vielä päälle muita. Mietin: näinkö helppoa auttaminen on? No niin. Tunnustan tavanneeni yhden noista kuuluisista keski-ikäisistä mieskriitikoista. Sain kuulla tungettelevia teorioita siitä, kuinka kaikki eläimet pitäisi tappaa – luonnollisesti hengästyneiden hihitysten saattamana. Hintaa ei silti ole paha. Useat arvostavat työtämme, osallistuvat keräykseen ja kiittävät antamastamme ajasta. Päivän päätteeksi näen 111 ostoskärryllistä kattavan aikaansaannoksemme ja koen olevani onnellinen. Tyytyväinen itseeni. Tyytyväinen valintaani.

Huolimatta siitä, että olen koko ikäni ollut kiinnostunut eläinten oloista, en ole ennen ottanut osaa varsinaiseen vapaaehtoistyöhön. Olen toki tehnyt palkattomia tallitöitä ja ulkoiluttanut naapurin koiria, mutta vastaavat teot tapahtuivat *eläinrakkaudesta*, eivät niinkään loppuun saakka perustelluista moraalisyistä. Lapset haluavat jakaa hellyyttä – eivät oikeutta. Keskimääräisillä empatian ja älyn lahjoilla varustettu lapsi ei yhdistä kananugettia häkissä kyhjäyttävään olentoon sen enempää, kuin makkarapalaa koiraan terävämpään sikaan. Niinpä en tehnyt minäkään. Teini-iässä kuvaan astuivat kasvissyönnön, eläinkokeiden vastustaminen ja kaikenlainen säännönmukaisuudessaan huvittava vaihtoehtoisuus. Olen ollut vegetaristi nyt yli 11 vuotta, ja luonnollisesti kaikki kissamme on haettu Turun eläinsuojista. Tuskin järkytän ketään paljastamalla poliittisen kantani: olen vihervasemmistolainen ituhippi.

Kuva 1. Paketti ja minä: Kissa vieköön 5.10.2013 Länsikeskuksen Citymarketissa.

Mitä vanhemmaksi tulen, sitä tyynemmin ja vakaammin koko asiaan suhtaudun. Kaiken ei tarvitse olla 100 % täydellistä ollakseen kannattava teko tai valinta. Nahkakengät kestävät pidempään ja saastuttavat vähemmän, kuin ne viidennet hikipajassa tehdyt veljensä. Tyyneyteni seurauksena koen olevani hyödyllisempi: minulla on näin vanhempana varaa lahjoittaa rahaa järjestöille, ja ammatti, jota käyttää edukseni. En enää tallo varpaita ja äräytä tahallani asiat toisin näkeviä. Räiskyvien tunteiden tueksi olen löytänyt faktoja. Kyllä, kasvissyönti on oikea ratkaisu kestävän kehityksen kannalta.¹ Kyllä, eläimet ovat sosiaalisia ja jotkin lajit jopa nimeävät yksilönsä.² Kyllä, koirilla on magneettikuvauksissa mitatut tunteet.³ Ja kyllä, delfiinit ovat niinkin inhimillisiä, että tappavat ja raiskaavat ilman varsinaista tarvetta.⁴ Miksi haluaisin hyväksikäyttää muita, vailla pakottavaa tarvetta?

1 <http://www.kuluttajavirasto.fi/fi-FI/eko-ostaja/elintarvikkeet/kasvissyonti/>

2 <http://www.theguardian.com/science/grrlscientist/2012/sep/22/1>

3 http://yle.fi/uutiset/tutkija_koirat_ovat_myos_ihmisiä/6867735

4 http://www.huffingtonpost.com/2011/11/21/dolphins-kill-porpoises_n_1106471.html

”...hallitkoon hän meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, joita maan päällä liikkuu.” (1. Moos 1:26)

Erottelu ihmisen ja muun luomakunnan välillä on monella tapaa keinotekoinen. Kun en usko jumaluuksiin ja ihmiskunnan etukäteen määrättyyn paremmuuteen, en näe oikeutusta valtaosaan vahingollisista teoistamme. Harvemmin turkistarhausta ja tehokarjataloutta edustavat ihmiset haluavat syödä koiria ja orjuuttaa heikko-osaisia. Mutta mikä logiikka takaa löytyy? Jos eläimen oletettu yksinkertaisuus ja ihmisen tulot ovat kelvollisia selityksiä, samalla lienee hyväksyttyä hyödyntää köyhiä ja kehityshäiriöisiä ihmisiä. Jos lehmän saa kahlita navettaan, saa koiran sitoa komeroon. Jos kalaa saa pitää hengissä kalatiskillä, saa kissan tappaa nestehukkaan. Vaan ei. Sympatiaa ei jaetakaan koetun kärsimyksen mukaan, vaan viehättävin ja omistajan omaava olento korjaa koko potin. Taustalla vaikuttanee eläinlajien listaus söpöimmistä tylsimpään, tutusta vieraaseen. Samankaltainen kuvio toistuu, kun trooppinen myrsky tappaa kourallisen eurooppalaisia. Sen tragedian ja uutisvirran rinnalla saarelaisten tuhannet kuolemat ovat kirjaimellisesti ja kuvainnollisesti pisara meressä.

Harva meistä on tahallisesti välinpitämätön tai paha, mutta useimmat haluavat elää mukavasti ja vailla omantunnotuskia. Se saa aikaan erikoisia muistikatkoksia ja loogisia aukkoja. Kuka pystyisikään nousemaan sängystä aamu toisensa jälkeen, jos kokee syyllisyyttä... noh, liki kaikesta mahdollisesta aina ilmastonmuutoksesta kehitysmaiden lapsien kohtaloon? Unohdus on autuas. Ilmiö on jokaiselle tuttu ja taiteilijan kannalta hedelmällinen.

Yhä eläinrakkaana, ja nyt rakentavampana ihmisenä siis koen, että minun pitää pyrkiä parantamaan maailmaa. *Parantamaan maailmaa!* Kuinka väsyneeltä tuokin sananparsa kuulostaa? Kulunut tai ei, se on rehellinen ja arvokas pyrkimys. Kuole paremmassa paikassa, kuin mihin synnyit; tai älä ainakaan ole haitaksi. Rikkaana länsimaalaisena aiheutan kulutustottumuksillani ja infrastruktuurillani jatkuvasti pahaa, aioin tai en, mutta totaalinen luovuttaminen olisi tässä 25-vuoden iässä harvinaisen masentava ratkaisu. Joten otetaanpa vielä kerran: minä pyrin parantamaan maailmaa. Koska olen taidoiltani ja tavoitteiltani lähempänä kuvittajaa, kuin toimintasankaria, en koe olevani avuksi lihasta vaativissa haasteissa. Voin toki ruokkia lintuja ja siivota kissanvessoja, mutta oma aktivismini lähteköön pääasiallisesti taiteesta.

2.2 Katsaus historiaan

Moderni eläinsuojelutoiminta sai alkunsa naisasia- ja työväenliikkeen rinnalla 1800-luvulla osana suurempaa oikeudenmukaisuuden aatekokonaisuutta, mutta kasvissyöntiä ja eläinten oikeuksien puolesta argumentointia on esiintynyt jo antiikin Kreikassa. Keskiaikana eläimiä tuomittiin oikeudessa ihmisten rinnalla, jota voidaan tulkita uskona eläinten kyvystä moraalisiin valintoihin. Luonto, ihmiset ja eläimet olivat sidoksissa toisiinsa toisella tavalla, kuin nykypäivänä. Suhde on aina ollut ristiriitainen: kulttuurissa yksi eläin saattaa olla pyhä ja koskematon, samalla kun muita kohdellaan kaltoin. Länsimaissa on perinteitä eläinten negatiivisista kytköksistä noitiin ja demoneihin, sekä eläimellisten piirteiden liittämistä hirviöihin. Luonnontieteellisen ymmärryksen lisääntyminen muutti käsitystä eläimistä, kun Isaac Newton (1642–1727) kumppaneineen sai ihmiset luottamaan siihen, että ne voidaan hahmottaa koneenkaltaisina, mekaanisina olentoina. Ensimmäiset eläinsuojelulliset huomiot ilmestyivät lainsäädäntöön niin ikään 1600-luvulla, ja eläinkokeita on vastustettu 1800-luvulta asti. (Aarnipuu 2011, 16–23).

Aihe on kuitenkin pysynyt marginaalisena aina 1970-luvulle saakka. Nyt orjuuden, sorron ja rotusyrjinnän kysymykset koskevat myös lajisortoa. Eläinten oikeuksia on lähestytty lähinnä kahden filosofisen mallin, Peter Singerin utilitaristisen ja Tom Reaganin oikeuksiin perustuvan ajattelun, pohjalta. Singer painottaa seurausten punnitsemista selvittäessä teon moraalisuutta, ja eläinten yleistä intressiä välttää kipua. Kyse on kärsimyksen minimoimisesta. Hänen teostaan *Animal liberation*⁵ pidetään yhtenä aatteen kulmakivistä. Sen sijaan Reaganin mukaan eläimillä on 'elämäsubjekteina' (subjects-of-a-life) moraaliset oikeudet, jotka on huomioonotettava. Hän argumentoi, että ihmisenkaltaiset kognitiiviset kyvyt omaavat eläimet ansaitsevat yhtäläiset oikeudet. Reaganin ajatukset eivät ole jääneet vailla kritiikkiä. Mihin raja vedetään, sammakoiden ja sienten väliin? Miksi yksi laji saisi tappaa luonnossa, mutta toinen ei?

Suomen Eläinsuojeluyhdistys (SEY) perustettiin vuonna 1901 valvomaan Venäjän keisarikunnan aikaista eläinten kohtelua. Koska aatteellisten yhdistysten perustaminen oli vaikeaa, yhdistyksen alullepanija, everstiluutnantti T. K. Forstén kertoi aikovansa edistää hevosenlihan käyttöä. Näin myös tapahtui. Yhdistys jakoi maistiaisja ja lihasta kertovaa

⁵ 1975. Suomennos 'Oikeutta eläimille' on nimensä puolesta erikoinen, kun kirja ei oikeuksista puhu.

kirjallisuutta. Ennen kuin hevosen syömisestä tuli tutumpi tapa, eläimet ajettiin loppuun, eikä niitä raaskittu lopettaa. Niin erikoiselta kuin se kuulostaakin, näin lihansyönti ja siitä seurannut aikaisempi teurastaminen edistivät hevosten hyvinvointia. SEY palkkasi katsastajan tarkastamaan markkinoiden hevosia ja ostamaan huonokuntoisimpia yksilöitä teurastettavaksi. Arkistoissa on säilynyt kuvia ja otteita katsastajan raskaasta työstä:

"Tuskien tietä on tämäkin kulkenut. Vanhus ei ole pitkään aikaan pystynyt lainkaan astumaan etujalkansa varaan. Sillä ajettiin silti. Jokainen askele oli tuskaa."

"Tätäkin hevosta pidettiin metsätöissä. Kyljet auki. Säkki vain haavan ja valjaitten välissä."

*"Sokea, pieksetty ja rääkätty polle tämäkin. Pääsi vihdoinkin lepoon."*⁶

SEY valisti kansaa kivuttoman teurastamisen eduista ja esitteli nopeampia keinoja lopettaa eläin. Ennen eläinsuojeluaatteen leviämistä oli se ja sama, kuinka hitaasti tai tuskallisesti hyödyke tapettiin – joka tapauksessahan se kuolisi! Kanoja kohdeltiin erityisen kaltoin. Kissa saatettiin hukuttaa matalaan lätäkköön, ja koira tukehduttaa seisomalla sen kaulan päällä. Tarve valistukselle oli siis ilmeinen. Työn tuloksena Suomeen saatiinkin teurastusasetus, joka piti sisällään monia parannuksia aikaisempiin toimintamalleihin. Suomen ensimmäinen eläinsuojelulaki astui voimaan vuonna 1934.

2.3 Nykytoimijat ja tuleva

Nykyään ideologiasta keskusteleminen tuntuu arkipäiväiseltä. Vaikka tehotuotanto yhä talloo luonnon – ja siinä sivussa nälkiintyvän kolmannen maailman – oikeuksia, tietoisuus leviää jatkuvasti. Vegaanille ei aina naurahdeta, ja harva ainakaan julkisesti myöntää tukevansa eläinrääkkäystä. Vihreys, luomu ja eläinkokeettomuus nähdään markkinaetuna. Eläimen ja työntekijän hyvinvoinnin koetaan heijastavan tuotteen lopullista laatua ja kohentavan imagoa.

Suomessa on useita eläin- ja luonnonsuojeluun keskittyviä tahoja. Virallisemmalta puolelta mainittakoon Evira ja SEY, ja katumaisemasta ihmisille tutumpi Animalia. Astetta tiukempaa

⁶ Otteita SEY:n katsastajan markkinahevosten kuva-albumista:
http://www.sey.fi/sey/tietoja_seysta/historian_havinaa

aktivismia tarjoaa Peter Singerin merkkiteoksen mukaan nimetty Oikeutta Eläimille. Paikalliset järjestöt, kuten Turun oma TESH, pyörittävät eläinsuojia ja pelastustoimintaa. Arjessa nämä ovat kansalaisille tutumpia, sillä ne majoittavat alueen karkulaiset ja kodittomat.

Sosiaalista mediaa ei sovi unohtaa. Pedofiilien ja muiden mörköjen rinnalla lemmikkien kiusaajia vihataan ja vahdataan kärkkäästi, tosin samalla kaupan lihatiskin kimpale on somettajalle vieras eliömuoto. Turkistarhat ja sikalat näkyvät salavideoissa. Lihaa kulutetaan liikaa, paljon, ja sitten vielä vähän lisää. Välttämätön, selviytymisen vuoksi tappaminen sekoittuu huvikseen tappamiseen. Länsimaalainen syö niin paljon lihaa, että tuhoaa terveytensä. Metsästys on monelle rakas perversio, ja aina silloin tällöin jaksetaan muistuttaa hurjista tappajasusista⁷. Kasvava tiedostaminen, ilmastonmuutos, väistämättömät muutokset ruokavaliossa (esim. hyönteisproteiini) ja kehittyvien maiden lisäämät ympäristöpaineet ovat joitakin aihetta sivuavia tulevaisuudennäkymiä, jotka tulevat vaikuttamaan vielä meidän elinaikanamme.

3. TAIDE ELÄINTEN ASIALLA

Minun ei tarvitse kertoa, että taiteella on ollut ja taide on ollut monia aatteita ja tarkoitusperiä, jopa suorannaista propagandaa tilaustyönä. Nykyään ala on niin heikosti rahallisesti tuettua, ettei ainakaan kärsi puolueellisuudesta. Taiteilija on vapaa kertomaan mielipiteensä ja kritisoimaan vallassa olevia käsityksiä. On vaikea kuvitella taiteilijaa, jolla ei ole ollut kantaa siihen tai tähän ajankohtaiseen asiaan. Modernin nuoren artistin stereotypia on jo valmiiksi tavalla tai toisella voimauttava, kierrätystä harrastava, poliittisesti punavihreä ja arvoiltaan liberaali. Eläinsuojelullinen taide ei tässä jatkumossa tunnu lainkaan vieraalta.

3.1 Eläimet aiheena

Ihmiskunnan ensimmäisten maalausten aihe oli eläin, ja ensimmäisissä maalauksissa oli materiaalina todennäköisesti samaisten eläinten veri. Valtaosa lapsille suunnatusta kuvastosta

⁷ ”Sudet eivät tiettävästi ole tappaneet tai vahingoittaneet ihmistä koko Suomessa vuoden 1882 jälkeen.”
<http://www.sll.fi/keski-suomi/luonto/lajit/susi/susi-riski-ja-vahinkovertailua-suomessa>

sisältää yhä eläinteemoja. Eläin tuntuu esiintyvän taiteessa perinteisesti toisena. Villi, luonnonvoimia kuvaava ja mystinen. Voimakas, viaton, vaarallinen. Toinen kuin itse. Klassisia hevos- ja metsästykoiramaalauksia katsellessa kokee seuraavansa räjähtävän voiman suitsimista ja kaiken sen potentiaalin haltuunottoa. Ajatus korskuvasta orista jalkojen välissä on jopa koomisen eroottinen. Eläinten katseessa on jotain, mitä emme voi ymmärtää. John Bergerin mukaan ihmisen ja eläimen välisen yhteisen kielen puuttuminen vahvistaa tätä ulkopuolisuutta ja etäisyyttä (Seppälä 1998, 11). Eläin on toinen, objekti, symboli.

Jos eläinaihetta käsittelee suoraan eläinsuojelullisesti, meneekö se saarnaavan ja tylsän puolelle? Tai jospa taiteilija maalaa sarjan kauniita eläimiä osoittaakseen rakkautensa niitä kohtaan – pikkusievää! Kaipaako eläin taiteessa rinnalleen muita merkityksiä? Itseisarvona se tuntuu jäävän tyhjäksi: lopultakaan emme keskustele eläinten kanssa. Eläimen kautta käsitellään elementtejä ja ristiriitoja, mutta jos kertoo tahtovansa vain kuvata eläimiä eläinten vuoksi, taitaa vaikuttaa lapsekkaalta. Eläinmuotokuvat ovat toistaiseksi pannassa.

3.2 Konkreettiset teot ja yhteiskunnallinen vastuu

Henkilö A käyttää teoksessaan elävää olentoa ja kiduttaa sitä, tallentaen sen kuoleman. Teos saa aikaan arvokeskustelun. Työ ei suoranaisesti pyri edistämään juuri eläinsuojeluaatetta, mutta saa raivostuneet ihmiset muuttamaan tapojaan – edes hetkeksi aikaa. Toimijat joutuvat miettimään kantojaan julkisesti.

Henkilö B tekee taidetta eläinsuojelun nimissä. Hänen työnsä käsittelevät aihetta, ja kaikki tuotot menevät järjestöille. Valtaosa kohderyhmästä on kuitenkin jo ennestään samaa mieltä. Keskustelua ei synny. Huomioarvo on olematon. Työ on eettisesti tuotettu ja hyvää tarkoittava.

Näin kärjistäen pyrin hahmottamaan, mikä olisi itselleni luonteva tila tässä kuviossa. Taide ei minun silmissäni oikeuta tappamista. En halua satuttaa eläintä kannanottona, mutta en halua jäädä tehottomaksi. Optimaalinen keskitie lienee illuusio henkilö A:sta henkilö B:n arvoja seuraten. Siis esittäisin tekevänä järkyttävän teon, jotta saisin aikaan muutoksen. Kuulostaa raskaalta elää valheessa. Taidan käytännössä jatkaa jälkimmäisen esimerkin mukaan.

Eettistä keskustelua on herättänyt myös biotaide. Biotaiteilijat käyttävät hyväkseen orgaanista ainetta, elävää materiaa. Vaikka useimmat teokset ovatkin siis lähempänä luonnontieteellistä bakteerien ja muiden 'epäeläinten' kanssa työskentelyä, kritiikkiä on syntynyt. Alka Chandna (PETA) on huomauttanut, että eläinten käyttö taiteen nimissä ei eroa eläinten käytöstä turkisten vuoksi. Biotaide on synnyttänyt mielenkiintoisia tuotoksia. 'Uhriton nahka'⁸ (victimless leather) on Tissue Culture & Art Projectin sivuprojekti, jolla ollaan tuotettu osittain eläviä keinonahkatakkeja. Nahan vuoksi ei siis ole teurastettu eläintä. Mutta saako yllään kantaa eläviä organismeja?

"One of the most common and somewhat surprising comments we heard was that people were disturbed by our ethics of using living cells to grow living fabric, while the use of leather obtained from animals seems to be accepted without any concern for the well-being of the animals from which the skin has been removed."

- Ionat Zurr

Oma kantani asiaan on seuraava: solut kärsivät kokonaista tuotantoeläintä vähemmän. Jos takki tulee joka tapauksessa luotua, olkoon prosessi konkreettisesti kivuttomampi.

Teos voi olla myös suorannaista aktivismia. 1980-luvulla nähtiin kantaaottavia performanssi- ja vaihtoehtotaidetapauksia. Muun muassa taideopiskelija Tuuli Luukas pyrki estämään suojelemaan ehdotetun metsän hakkuut ja järjesti Talaskankaalle kriittisiä performansseja. Jo ennen sosiaalisen median aikakautta Luukas hyödynsi toimittajia. Viimeiseen 'Talasperfoonsa' hän kutsui radiotoimittajan, mutta poliisi esti tämän paikallepääsyn. Näin tapahtuman luonne muuttui symboliseksi (Johansson 2004, 109–110). Lokakuussa 2013 Banksy esitti installaationsarjan New Yorkissa. Kuukauden jokaisena päivänä taiteilija asetti teoksen eri kaupunginosaan. Yksi näistä oli lihateollisuutta kritisoiva ”The Siren of the Lambs”. Banksy täytti rekan unileluilla ja kaiuttimilla. Pitkin katuja ajavan installaation äänimailma koostui lelu-eläinten äänistä ja oli kaikessa räikeydessään varmasti pysäyttävä. Teos on esimerkki työstä, joka onnistuu herättämään keskustelua olematta tuotannollisesti brutaali. Voidaan miettiä, kuinka ekologista rekan ajeluttaminen suurkaupungissa on, tai olivatko unilelut ommeltu lapsityövoimalla, mutta tässä tapauksessa tarkoitus pyhittääköön keinot. Ehkä.

⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Victimless_Leather

Kuva 2. Banksyn "The Siren of the Lambs" (2013).

Kuva: TreeHugger⁹

3.3 Kissan tappo ja 9000 perhosta

"Teoksessani kuusi sekuntia kestävä kissan tappokohtausta edeltää tunnin verran sekä ihmisiin että muuhun luontoon kohdistuvan väkivallan esittelyä: dokumenttikuvia sodasta, nälästä, ekokatastrofista ja rakenteellisesta väkivallasta sekä pakkotyöstä. Toivoin, että katsoja järkyttyisi kissan tappokohtauksesta, mutta sen jälkeen järkyttyisi vielä enemmän tajutessaan ohittaneensa samassa teoksessa olleet muut, paljon suuremmat väkivallan vyöryt melko välinpitämättömänä. Tiesin, että kun tapaa yhden kissan tätä teosta varten, yleisö järkyttyy, mutta toivoin, että se havahduttaisi yleisön ajattelemaan kuinka monen ihmisen riistoon ja kuolemaan he ovat syyllisiä pelkän elämäntapansa, kulutustottumustensa vuoksi."

Teemu Mäki (s.81)

⁹ <http://www.treehugger.com/culture/banksy-nyc-animal-cruelty-siren-of-lambs.html>

Vuonna 1988 tapahtunut kissantappo on kieltämättä pahamaineinen. Teemu Mäki haki kissanpennun eläinsuojasta väärin perustein, tappoi sen tylsällä kirveellä ja ejakuloi ruumiin päälle. Hän sai teostaan eläinräökkäystuomion ja niskoilleen lukemattomien ihmisten vihat. Vuosien varrella eri nimillä julkaistu videoteos on kielletty Suomessa; ulkomailla sitä tosin voidaan esittää. Vaikka kissakohtaus käsitti vain pienen palasen koko teoksesta, useiden asiaan perehtymättömien silmissä Mäen tuotanto koostuu lähinnä sadistisesta eläinpornosta. Suloiseen kissaan kohdistuva teko ahdistaa etenkin seksuaalisen tasonsa vuoksi. Itse videotyö on melko vanha, ainakin suhteessa pitkittyneeseen keskusteluun. 'Kissantappovideosta' on julkaistu vuosien varrella satoja kommentteja ja mielipiteitä.

Esimerkkejä taiteilijoiden harrastamasta eläinräökkäyksestä riittää kotimaan ulkopuolella. Damien Hirstin kahteen Tate Modernin huoneeseen vuonna 2012 asetettu installaatio 'In and Out of Love' johti yli 9000 tuhannen perhosen kuolemaan.¹⁰ Hyönteiset oli sijoitettu valkoisiin, ikkunattomiin tiloihin. Luonnollisten kuolemien lisäksi niitä tallottiin ja mäiskittiin hengiltä. Moni varmasti listaa perhoset alemmas koetun kärsimyksen määrässä – mutta onko teos todella ollut näin massiivisen tuhon arvoinen? Kuinka paljon vapauksia 'neron' idea saa?

Belgialainen taiteilija Wim Delvoye ja hänen työryhmänsä tatuoi sikoja ja antaa niiden elää ilmeisen hyvissä oloissa Kiinassa.¹¹ Vierailijat saavat käydä taidefarmilla ja tutustua logoin koristelluihin eläimiin. Kuolleet siat täytettiin ja niistä koostettiin installaatio. Vaikka sian tatuointi ei ole erityisen brutaalia verrattuna tavallisen lihakarjan oloihin, eläinten ystävät raivostuivat ja moni kansainvälinen taidetapahtuma kieltäytyi esillepanemasta sikoja. Kuoleman kaupallistaminen ja esillepano on arka aihe. Ja onko taiteilijalla oikeus tehdä vastaavaa valintaa eläimen puolesta? Sika on älynlahjoiltaan koiran tai kolmevuotiaan lapsen tasolla. Jos seuraisimme Reaganin oppeja, sialle olisi annettu ihmisasemaan verrattavat oikeudet. Delvoye itse sanoo pyrkineensä taiteen tuottamisen sijaan 'korjaamaan satoa' ja tutkimaan taiteen rajoja (Daily Mail, 16.2.2011).

Huomattavasti enemmän tunteita herättäneen costaricalainen Guillermo 'Habacuc' Vargas ja hänen näennäisen nälkiintynyt koiransa. Taiteilija kahlitsi kulkukoiran galleriaan ja ilmoitti pitävänsä sitä nälässä ja janossa, silkan taiteen nimissä. Tosiasiassa Vargas omien sanojensa

¹⁰ http://www.huffingtonpost.com/2012/10/16/damien-hirst-kills-9000-b_n_1970627.html

¹¹ <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1357635/Inky-perky-Tattooed-pigs-anger-animal-rights-campaigners.html>

mukaan ruokki ja juotti koiraa, ja piti sitä sidottuna vain kolme tuntia päivässä – gallerian aukiolon ajan. Tästä huolimatta miljoonat ihmiset allekirjoittivat vetoomuksen, jossa vaadittiin projektin lopettamista. Ihmisen parhaan ystävän puolesta ollaan valmiita loukkaantumaan ja taistelemaan. Samaan tapaan reagoivat sosiaalisen median lynkkausmassat, kun naapuria epäillään koiran potkimisesta tai nakkipalojen myrkyttämisestä.

Mäki, Vargas ja monet muut onnistuvat siis saamaan aikaan keskustelua. Pienemmällä pahalla korostetaan jo oletusarvoksi hyväksytyä julmuutta. Tutun lemmikin kiduttamisen aiheuttamat tuntemukset rinnastuvat jatkuvaan kärsimykseen tehokarjataloudessa, ympäristö- ja ihmisoikeusrikoksissa, sekä sodankäynnissä. Kuten Mäki kirjoituksissaan *Kissa* pohtii, ihmiset pyrkivät unohtamaan ongelmat, joiden aiheuttamisessa itse ovat mukana.

Kuva 3. Delvoyen siat, Hirst ja perhoset & Vargasin kulkukoira.

Kuvat: Huffington Post¹²

¹² http://www.huffingtonpost.com/2012/11/13/artists-vs-animals-15-art_n_2124816.html

3.4 Taiteen ekologisuus

Itsestäänselviä esimerkkejä taiteen vaikutuksesta eläimiin ja ympäristöön on materiaalien hankinta ja käytetyt kemikaalit. Pensselissä sattaa olla nääänkarvaa ja maalissa ties mitä. Perinteisten kameroiden filmi sisältää liivatetta, ja jopa joidenkin soittimien osat on valmistettu teuraseläinten jouhista, suolista ja nahasta (Gunnarsson 1999, 63–64).

Kuten kuka tahansa, taiteilija voi vaikuttaa omaan hiilijalanjälkeensä kierrättämällä. Kierrätys on helppoa ja omalla tavallaan jopa hauskaa. Se myös luo välittömästi positiivisia mielikuvia tekijästä, ja antaa taiteelle merkityksiä jo materiaalien valinnan aikana. Ympäristösynneistä lihansyönnin ja lisääntymisen rinnalla kenties suurimpia on lentäminen. Aktiivisesti matkustava taiteilija kasvattaa näin kulutustaan. Toisaalta paikan päällä tehty taide on usein luonteeltaan yhteisöllistä, ja tavalla tai toisella yhteisöä kehittävä. Kaikkea kommunikointia ei voi hoitaa verkon kautta. Kuinka ylipäätään luoda uutta näkemättä maailmaa? Näin vastuullisesti toimiva taiteilija joutuu tasapainottelemaan jatkuvasti kulutuksen ja hyödyn rajalla. Kuinka suuri saavutettu etu kumoo mahdolliset haitat? Saako esimerkiksi ympäristönsuojelua promotoiva tilataideteos häiritä tilapäisesti metsän eliöstöä?

Itse pyrin rajoittamaan lentämiseni yhteen matkaan vuodessa. Materiaaleja käytän suhteellisen vähän, sillä olen pääasiassa digitaalinen piirtäjä ja maalaaja. Sähkökulutuksen lukuja en tunne, mutta ainakaan en tarvitse eläinperäisiä tuotteita, enkä käytä tuhansia arkkeja pelkkään luonnosteluun. En myöskään usko sijoittavani teoksia luontoon. Valtaosa identiteetistäni on verkossa, ja tuotokseni helposti jaettavassa digitaalisessa muodossa. Olisikin kiinnostava kuulla lisää tutkimusta ja vertailua digitaalisen ja traditionaalisen taiteen vaikutuksesta ympäristöön. Tietokoneiden valmistaminenkaan kun ei ole harmitonta.

4. KOKEMUKSISTA TEOKSEKSI

Tässä vaiheessa vuotta minun on vaikea kuvailla tulevaa opinnäytetyötäni. Erinäisistä seikoista johtuen suunnitelmani tulevat muuttumaan. Aikomukseni oli kirjoittaa, piirtää ja julkaista sarjakuva kokemuksistani Turun eläinhoitolassa, mutta en ole vielä päässyt tekemään varsinaista työtä paikan päällä. Tiedän kuitenkin, missä hengessä tulen teokseni tekemään.

Tunnen itseni ja henkilökohtaiset kiinnostuksenkohteeni: pidän pienimuotoisesta ja tarinallisesta taiteesta, tekniikasta riippumatta. Se on omin alani.

Miksi teen, mitä teen? En koe olevani suurten kuvien taiteilija. En halua niinkään taidemuseon seinälle, vaan koteihin. Lähelle. Haluan olla se, jonka kuvia lapset ihailevat ja jäljentävät. Innostaa. Kannustaa. Opettaa. Siis ikään kuin tarjota oman onnelliseksi kokemani lapsuuteni tuleville sukupolville. Haluan myös kokea olevani hyödyllinen. Tehdä sitä mitä osaan, ja antaa panokseni tärkeälle asialle. Tähän mennessä olen tuottanut materiaalia lähinnä itseni, ystäväni, tai työnantajieni iloksi. Valmistumisen ja uran laukaisun lähestyessä on aika kokeilla uutta ja miettiä, mitä haluan jälkeeni jättää.

4.1 TESHY kumppanina

Ilmoittauduin syyskuussa 2013 vapaaehtoiseksi Turun Eläinsuojeluun¹³ luettuani artikkelin löytökissojen alati kasvavasta määrästä.¹⁴ Halusin auttaa. Halusin tehdä jotain konkreettista. Kaipasin taiteelliseen työhöni merkityksellisyyttä, ja ajatuksenani oli ammentaa aiheita eläinhuollon arjesta. Työnkuva sisältää muun muassa kojutyötä ja siivousta eläinten tiloissa. Ikävä kyllä pelastettujen kyyhkysten kantaman taudin takia hoitola on karanteenissa miltei marraskuun loppuun saakka, eikä perehdytyksiä työhön vielä tarjota. En siis saa tuotua omaa tulevaa urakkaani mukaan tähän tutkimukseen.

Olen opinnäytetyön innoittamana harkinnut tarjoavani vanhoja eläinaiheisia printtejäni ja postikorttejani myyntiin, jolloin tuotto menisi TESHY:n toimintaan. Muita oman alani työtehtäviä voisi olla verkkopuolen aktiivisuus; blogien ja sivustojen ylläpito. Tähän mennessä olen kuitenkin päässyt osallistumaan vain Kissa viekoon -keräykseen. Joulun alla osallistun kojutyöhön Vanhan Suurtorin Joulumarkkinoilla. Pelastin myös sattumalta yhden kulkukissan ja toimitin sen hoitolaan noin viikkoa ennen vapaaehtoisuuteni alkamista. Laskettakoon se osaksi päättötyökokonaisuuttani.

¹³ <http://www.tesy.fi/>

¹⁴ Hoitolaan tulee tällä hetkellä yli 800 kissaa vuodessa, ja noin 300 koiraa.

4.2 Toteutus, julkaisu ja näyttely

Sarjakuva, kuvasarja, kuvakirja, verkkopeli. Mikä työni nyt onkaan, se on ideologialtaan eläinsuojeluaatteen mukainen ja saarnaamatta valistava. Ensimmäinen suunnitelmani oli todellakin omakuvallinen sarjakuva eläinhoitolan herättämistä ajatuksista. Ei aivan päiväkirjamainen dokumentaatio, vaan faktaa ja fiktiota sekoittava kokonaisuus. Näillä näkymin kokemuksia karttuu liian vähän rehelliseltä tuntuvaan työstämiseen. Tällä hetkellä päällimmäisenä ajatuksenani on kirjoittaa ja kuvittaa lapsenomaisen satu, joka käsittelee tutkimuksessa esitettyjä kysymyksiä puhtaasti fiktion kautta.

Identiteettini kaupallisempana ja arkisempana tekijänä ei kanna pitkälle taidegallerioiden tiloissa. Kaipaamani yleisö näkee työni kotonaan, kirjojensa kansissa, verkossa, postikorteissaan. Kuvani ovat läsnä ja helposti lähestyttävissä. Tästä syystä harkitsen lopputyöni esillepanoa gallerian sijaan kahvilaan, kapakkaan, eläinkauppaan, tai sarjakuvakauppaan. Ihmiset näkevät työni tekemättä päätöstä katsoa niitä. Jos päädyn tekemään sarjakuvakirjan, digitaalisten sivujen tai mahdollisten pienten originaalien esillepano galleriassa olisi kalsea ja tehoton. Pitkällä tähtäimellä pyrin jakamaan teosta eteenpäin. Haluan julkaista sen sekä rajallisena painotuotteena, että verkossa. Pyrin samalla lahjoittamaan tuottoja eläinsuojelutyöhön, jos niitä kertyy.

5. LOPUKSI

Tätä tutkimusta viimeistellessäni istun sohvalla ja silitän talon vanhinta kissaa. En voisi ikinä kuvitella satuttavani rakastani. Milla ei ole lemmikki, Milla on perheenjäsen. Ei ole kaukaa haettava väittää, että valtaosa elämäni rakkaudentunnustuksista on kohdistunut eläimiin. Eläimet ovat kliseisesti sanottuna teeskentelemättömiä ja kaiken kiintymyksen arvoisia. Ja jos kerran Milla (tai joku muu kissamme) on niin tärkeä – millä perusteella naapurin kissa ei sitä olisi? Tai tehtaan sika, laitumen lehmä, lammas, vuohi, kana, kala... Toki ymmärrän, että jopa ihmisistä puhuttaessa on luonnollista samaistua lähiympäristönsä ja oman ryhmänsä yksilöihin. Jos nuori homo hakataan Turussa, se vaikuttaa minuun enemmän kuin tieto seksuaalivähemmistöjen jatkuvasta ahdingosta ympäri maailmaa. Tunteet eivät kuitenkaan vie aikuista ihmistä. Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille, maasta ja sukupuolesta riippumatta. Ja eläin

ansaitsee inhimillisen kohtelun, olipa se nimeltään Milla tai ei. Tämä on minulle puhdasta järkeilyä ja tapa helpottaa valintojen tekemistä.

Vapaaehtoisuus tulee tulevaisuudessa jäämään osaksi identiteettiäni. Jo ennestään tutut lapsille suunnatut taidetyöpajat saavat jatkoa, ja pyrin edistämään oikeudenmukaisiksi kokemiani tarkoituseriä. Olen tälläkin hetkellä työstämässä materiaalia eräälle lastensuojelujärjestölle ja luonnonsuojelulehdelle, tosin palkattuna taiteilijana. Vanhukset, sairaat, yksinäiset, seksuaalivähemmistöt, syrjäytyneet, maahanmuuttajat, eläimet, vesistö, ympäristö... Ja ne norpat! Edes Suomen sisällä ei tekeminen ikinä lopu.

Saldona minulla on opinnäytetyön kirjallisesta osasta 111 kärryllistä kissanruokaa, TESO:n jäsenyys, yksi pelastettu kissa, kettuheijastin, pinkka eläinoikeuskirjallisuutta, sekä rutkasti hyviä aikeita. Kohti parempaa.

Tämän opinnäytetyön teossa ei vahingoitettu eläimiä.

LÄHTEET

Aarnipuu, T. 2011. Jonkun on uskallettava katsoa. Helsinki, Animalia.

Gunnarsson, K. 1999. Eläinystävällisen kuluttajan opas. Helsinki, Animalia.

Johansson, H. 2004. Maataidetta jäljittelemässä. Keuruu, Like.

Mäki, T. 2005. Näkyvä pimeys – esseitä taiteesta, filosofiasta ja politiikasta. Helsinki, Like.

Singer, P. 2007. Oikeutta eläimille. Helsinki, Animalia.

Seppälä, M. (Toim.) 1998. Animal. Anima. Animus. Porin Taidemuseo.

SEY: Eläinsuojelua yli 100 vuoden takaa. Viitattu 23.9.2013

http://www.sey.fi/sey/tietoja_seysta/historian_havinaa

Wikipedia: Eläinten oikeudet. Viitattu 24.10.2013

http://fi.wikipedia.org/wiki/El%C3%A4inten_oikeudet